

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Floremundi Raemundi V. Cl. Olim Consiliarii Regis
Galliarvm Ex Calviniano Catholici Synopsis Omnium hujus
temporis Controversiarum tam inter Lutheranos,
Calvinistas quam alios plurimos. Sive Historia ...**

Raemond, Florimond de

Coloniae Agrippinae, 1655

caput decimum quartum. Quomodo Imperator bellum duxerit,
protestantium interim copiis dilapsis.

urn:nbn:de:hbz:466:1-10880

ipſius deprehenſum fuit) & libri de Fiſco ab ipſo conſcripti ſcopus, quod una hac ratione partes ſuas ſtabiliri & conſirmari poſſe animadverteret. Sed nihil æque animavit Proteſtantes atque ſui Prophetæ Lutheri vaticinium de ſe editum, quod nempe mors ſua eſſet protinus letale exitium altarum Papæ. A deo que tum omnes paſiſtæ tum ipſa Italia ac Roma eſſet Proteſtantibus ceſſura in partem dividendam, cum vivo Luthero, iſdem Lutherani Romæ occupatores duce Borbonio, peſtem Romæ intuliſſent. Nimum tamen hos credulos ſuos Elias & Evangeliſta ſefellit, æque ac Stiſelius ille extremi iudicii denunciator Holtz-dorpianos ſuos agricolas. (*)

Quo vero factionis lux robur oſtentarent, ac ſimul palam facerent, quanta molirentur, & quam parvi Imperatorem facerent, non epiſtola tantum bellum ei indixerunt, verum etiam Imperatoris titulum ei negarunt. Priuſquam vero epiſtolam illam mitterent, diſputatum fuit, qui titulus Carolo eſſet tribuendus. Saxo quidem Carolum Ganda-riemſem appellandum eum cenſebat, quod Imperator ſeu Caſar ab ipſis ſine rebellionis nota vocari non poſſet. At Landgravius Imperatoris titulum ei non adimendum eſſe placebat, ne reliqui principes irritarentur: Nomen hoc inane ei non invidendum dicens, dummodo nullam ei concederent poteſtatem. Tandem hæc fuit inventa ratio media, ut illum appellarent velut eum qui pro Caſare ſe gerat, Landgravius quoque homo natura ferox, ſæpe dixiſſe, adeoque federatis civitatibus promiſſiſſe dicitur, totiatrimo ſe Carolum Imperatorem aut captivum eiſtaturum, aut Germania expulſurum. Sic ille novum ſibi regnum, cuius melior pars penes ſe futura eſſet, opinionis errore fixerat, ſua ipſius vanitate deceptus.

Decreto bello Proteſtantes copias ſuas, in quibus ultra ſexaginta peditum, & decem erant equitum millia, una cum centum tormentis maioribus, ad Danubium collectas educunt, tantis viribus mirum in modum feroces: deinde ad Imperatorem in caſtra prope Landshutum in Bavaria, qui vix decem armatorum millia apud ſe habebat, & etiam ipſius Sleidani confeſſione, a Proteſtantibus præventus fuerat, adoleſcentem nobilem, & tubicinem, uti mos habet Germanorum, mittunt, qui epiſtolam qua bellum Caſari indicabatur, perferent. Factum eſt id Anno 1546. XI. die Auguſti (b) At Imperator conſpectum eorum averſatus non modo epiſtolam non accepit, ſed & per Albanum, in cuius tentorium perducti illi fuerant, nunciat

eis iuſſit, ſi quis in poſterum ab illis ad ſe veniat, fore ut loco muneris & torquis aurei, laqueum ab ſe ſerat. Non multo ante Caſar Saxonem & Landgravium proſcripſerat, eorum bonis fiſco addictis. In huius proſcriptionis formula eos acculabat, quod Eccleſiaſtica bona involaſſent, quod omnes terra Principes, a deo que Turcam ipſum ad bellum ſibi faciendum ſollicitaſſent, ut tanto facilius rebus undiq; perturbatis, ſcopum iam diu propoſitum aſſequi poſſent. Huius ergo proſcriptionis formula feciali pro reſponſo ad Proteſtantes perferenda data fuit; ad quam illi prolixè reſponderunt, ut apud Sleidanum videre eſt, qui hæc aliaque eò pertinentia copioſè deſcribit, ut ſuæ religionis fratres poſt mortem laetent. Tantæ vero huius federis, ut in quo totamque validæ civitates comprehenſæ erant, vires eſſe exiſtabantur, ut vix quiſquam crederet, Imperatorem caſtra aciemque conferre auſurum. Erat etiam illorum Principum, dulci libertatis nomine abutentium, non minor apud vulgus fides atque auctoritas, quam eiſdem in Hiſpanos & omnem exterorum dominatum, odium. In caſtris Proteſtantium erant Joannes Erneſtus Electoris Saxonie frater, Joannes Fredericus Electoris filius, Philippus Brunſuicenſis, cum quatuor eiſdem familie Principibus, Dux Lunenburgienſis, Anhaltinus, & decem aut duodecim circiter Comites Germani. Quamvis autem, uti diximus, Imperator ad tantam vim ſuſtinendam parum validis copiis inſtructus eſſet, eos nihilominus quos circa ſe habebat, eduxit contra hoſtem progreſſus, cum propoſito, ut ſapius Avila ex ipſomet Caſare au diſſe ſcribit; aut vincendi aut in Germania moriendi; certa interim fiducia, divinum auxilium in tam pia & iuſta cauſa ſibi nequaquam deſuturum.

QUOMODO IMPERATOR BELLUM DUXERIT, PROTESTANTIUM INTERIM COPIS DILAPſIS.

CAPUT XIV.

ARGUMENTUM.

- I. Papa Imperatori auxilia mittit contra hæreticos.
 - II. Magnus Proteſtantium error, & ruina ipſorum iniſtum.
 - III. Pro-
- No a Supra lib. 2. cap. 16. num. 7. b Surius in Comment,

III. Protestantos ab Imperatore profugantur.

IV. Ipsi se ipsos conficiunt.

V. Mauricius Saxoniam invadit & occupat.

VI. Sed ea à Ioanne Friderico recuperatur.

I. **O**MNIUM animis in exitum hujus periculo-
si & ancipitis belli, à quo plerique tam sa-
lucem quam exitum Christianæ Reipublicæ de-
pendere existimabant, intentis, varia hominum
iudicia, vota & sermones circumferebantur, prout
quemque amor vel odium huius aut illius partis
stimulabat. Ceteri plerique orbis Christiani Prin-
cipes, ociosi spectatores esse malebant, Imperato-
rem interim desertum passum: quasi non Imperatoris
hæc sed Dei causa, & nihil ipsorum interesset. Pu-
dor sane erat spectare tum Lybiæ & Schythiæ po-
pulos auxilia Imperatori, Christianæ capiti Rei-
publicæ offerentes (nam & tres Tartarorū duces ad
Boristhenem fluvium habitantes ad Cæsarem pro-
fecti quatuor equitum millia; & rex Tunetanus
rotidem Arabum millia ei: auxilio promiserant,
quibus tamen ille uti noluit) Pudor, inquam, erat
videre tam remotas & à religione & orbe Chri-
stiano populos auxilia Imperatori ad hoc bellum
ultra spondentes, & Reges interim Christianos
complicatis manibus ociosos sedentes, & retia sua,
quod dicitur, servantes. Sed mihi crede non im-
pune hoc fuit: ut qui hæreseos flagellum etiam ipsi
bene postea senserint, & in eam multa quoque ipsi
statuerint exempla.

Summus Pontifex, animadvertens in hoc bel-
lo, in quo Dei potissimum causa agebatur, tem-
poralibus armis efficiendum, quod spiritualibus
perficere nequiverat, auxiliares copias Cæsari sum-
misit, in quibus peditum erant millia decem, & e-
quites levis armaturæ quingenti. His omnibus O-
stavianum Farnesium nepotem suum præfecit:
cui militabant magni nominis duces, à Vitellio-
rum, Sabellorum, Ursinorum, Palavicinorum, Pe-
tilianorum & alijs illustribus familijs. Nec profes-
sio contra infideles tantum, sed & contra hære-
ticos Ecclesiæ vires suas experiri licet. In Apoca-
lypsi dicitur terra (id est, temporalis potentia)
adiuvisse mulierem, scilicet Ecclesiam. Sic Leo Pon-
tifex Leonem Imperatorem contra Eutychianos,
& S. Gregorius Gennadium Africae Exarchum
contra Vandalos armavit. Sic Adrianus Papa
Caroli Magno armis contra Longobardos usus
est. Quod si rem exacte perpendere velimus, re-
periemus profecto ab hæreticis Christianæ Rei-

publicæ maiora pericula quam à paganis & Tur-
cis esse pertimescenda. Hi enim foris Ecclesiam
apertis oppugnant machinis; at illi tanquam in-
testini hostes, cuniculis rem agunt, & Ecclesiam
suis ipsius armis oppugnant. Nemo dubitare po-
test, inquit Sanctus Chrysostomus, (a) quin hære-
tici paganis sint deteriores; quum hi per ignorantiam
Deum blasphemant, at illi scienter veritatis vim faciunt.
Et Sanctus Augustinus, (b) multo peiorem esse, ait,
Fidei desertorem, qui quæ desertore postea oppugnator
factus sit, quam eum qui numquam deseruit quod num-
quam habuit. Sic ergo his causis motus Ponti-
fex Ecclesiæ contra hostes suos subveniendum,
& ingratos illos & rebelles filios, qui arma contra
Matrem suam sumperant, castiganda statuit.
Florentiæ quoque Dux Cosmus Medices, & Fer-
rariæ Dux Hercules unâ equitum aliquot tur-
mas miserunt. His omnibus collectis, Cæsar Ra-
tisbonam, atq; inde Ingolstadtum petit, supremo
legato sibi constituto Ferdinando Toletano, Al-
bæ Duce. Protestantium quoque exercitus, nu-
mero confusus, diligenter progrediebatur, eo con-
silio ut Cæsarianos velut plagis implicarent, aut
castra ipsorum tormentis oppugnarent. Et quia
copijs prævalebant, superiores quoque locum
occuparunt, unde & castra sua Cæsaris castris op-
posuerunt.

II. Omnes à quibus hoc bellum particulariter
ita descriptum est, uno ore fatentur, magnum ini-
tium statim à Protestantibus errorem commissum,
unde etiam de exitu facilis coniectura fieri potue-
rit. Quamvis enim & viribus & loco superiores
essent, Cæsare tum ab equitatu parum instructo,
occasione tamen rei bene gerendæ uti nescive-
runt, quæ talis fuit, ut si Landgravij usi consilio ca-
stra Cæsaris, simpliciter tantum fossa tumultuario
opere munita, oppugnassent, Cæsarem procul du-
bio in magnas coniecturi fuerint difficultates: qui
quum eius dici fulmen & impetum sustinisset,
nocte sequenti castra ita communivit ut tempe-
statem omnem multo commodius deinde ferre
posset. Multum quoque animi hæc Protestantium
cunctatio Cæsari addidit, lenta & timida hostium,
ad manus venire non audientium, consilia inde
recte æstimanti. Eo die Cæsar fortissimi simul &
prudētissimi Imperatoris functus est officio, dū
inter primos sese periculis obijciens, suo exemplo

a. Hom. 1. in Matth. S. Th. 2. 2. q. 10. art. 2. Lib. 2. de
cont. cap. 25.

omnes ad quamvis fortunā subeundam animabar. Eodem quoque die quis singulariter Cæsarem à Deo custoditum fuisse neget? circa quem complures quasi à lateribus ipsius abrepti, frequentibus hostium pilis percussis occiderunt: quarum vna quum ante pedes equi quo vehebatur, concidisset, immota iacuit, non sine adspicientium pavore. Aquila diuina manu retentam, eam & quasi ligatam scribit, quæ si vel paullulum resiliisset, certissimum vitæ periculum Cæsari fuerit allatura.

Cæsar per noctem illam & sequens biduum diligenter munitis castris, quum Ingolstadium quoque à tergo haberet, copias quas Comes Burenſis è Belgio adducebat, expectare ibi statuit. Ex erant equitum quatuor, & peditum decem millia. Et si vero à Protestantibus militares manus, nempe sex peditum signa, & mille ac ducenti equites, passim ad Rheni ripam erant dispositæ, quæ Comitum transitu prohiberent, frustra tamen hic fuit conatus. Saxo & Landgravius postquã tormentis in castra Cæsaris frustra fulminassent, & præclaram pugnandi occasionem amisissent (quem errorem Sleidanus & Protestantium calamitatis & victoriæ Cæsaris initium atque causam fuisse dicit) Burenſi obuiam proficisci, & ne cum Cæsare se coniungeret, prohibere decreuerunt, licet hoc alij dissuaderent, vt Sleidanus ait, neque hostem longius querendum esse dicerent, qui sub ipsorum oculis atque aspectu versaretur. Id compertum Cæsari Burenſi nunciari curat, qui ab itinere deflectens, periculum facile euitauit, & ad Ingolstadium Cæsari sese coniunxit ne vno quidem amisso. In his angustijs Cæsaris ab hostibus vndique, & quidem in regione parum sibi fauente, cincti parum abfuit quin nonnulli deposita quam hactenus simulauerant persona, apertè Protestantibus sese coniunxissent: è quorum numero inprimis fuit Elector Palatinus, qui quadringentos armatos Smalcaldicis auxilio misit. Vespere post acrem illam castrorum Cæsaris oppugnationem, Landgravius non procul à loco in quo tormenta collocata erant, cœnans, apprehenso poculo, Schertelino peditum ductori, *Age, inquit, propinemus omnibus ijs quibus hodie tormentorum nostrorum ius mortem attulerunt* Tum Schertelinus, *Equidem, ait, quam multi hodie nostrorum tormentorum iusibus interfecti sunt nescio; hoc vero scio, ex ijs qui viui manserunt, ne vnum quidem vel vnum pedem loco suo cessisse.*

III. Imperatoris exercitum novis copijs aucto, Protestantes quamvis adhuc numero superiores,

castris tamen & locis natura munitis atque impeditis sese continebant, Cæsar interim ipsis sese inspectantibus, pleraque oppida ad Danubij vtramque ripam sita capiente: quorum multa audito tantum Cæsaris aduentu deditionem fecerunt. Erat vero fluuius hic tantæ commoditatis, vt qui eum in potestate sua haberet, non minimū ad rei summam & plenam victoriam momentum obtinere putaretur. Castris ita vtrisque non procul à Donauerda positis, Dux Albanus per tubicinem Landgravius nunciari curat: *quid ita montes & colles insideat? cur non in planitiem descendat, & prælio contendat?* Landgravius contra, *se sociosque fuisse per quinque dies medijs in campo ante Ingolstadium, & expectasse prælium, cur non confixerit? Se quidem vbi prælio dimicandum videbitur, occasione minime desuturum.* Non multo post tamen Cæsar & Albanus, cum paucis equitibus ad hostes longius, speculandi causa prouecti, in manifesto fuerunt discrimine, è quo tamen diuino beneficio elapsi, ad castra incolumes redierunt: Protestantibus interim & suas miseras, ob vastatas passim regiones deplorantibus, & ducum suorum cunctationem & ignauiam detestantibus. Conflit⁹ omnes, oppidorum occupationes & recuperationes, ceteraque huius belli minutatim persequi supersedeo, quod hæc ad institutum meum proprie non pertineant; & ab Auila & Sleidano, illo Catholicorum, hoc protestantium partibus adducto, articulatim & quasi dietim descripta exstent.

IV. Protestantes seu Smalcaldici vbi & vrbes in contribuendis auxilijs remissius agere, nec eorum vllam spem è Gallia, Anglia, & Dania afferri, exercituum interim suum valde minui, Cæsarianum vero quotidie augeri, iamque hyemem etiam instare viderunt; Electoris Brandenburgici intercessione pacem tentarunt; sed quum eius conditiones duræ admodum viderentur, deductis in hyberna præsidijs, bellum ducere decreuerunt. Quare noctu collectis sarcinis, discedunt, & densæ nebulæ vsi beneficio quæ sub auroram inciderat, in locum tutum euadunt, Saxoniam versus instituto itinere, vt militem ibi recrearent, ac prope perditis rebus remedium aliquod afferrent, Cæsar vbi de discessu ipsorum competit, equites continuo emittit, qui de itinere cognoscant, deinde ipse quoque cū equitatu procedit: & quamvis Landgravius & iunior Saxonie Ducem esset assequutus, elabi tamen sibi passus est. Et si enim hi cum paucis

copijs ab exercitu longius abessent, Cæsar tamen qui de copijs ipsorum nesciebat, & multo maiores suspicabatur, nec peditatum apud se habebat, nihil tentandum sibi ratus, dum peditatus adveniret, eo dieret bene, ut putatur, gerendæ occasionem amissit. Et sane quis nescit, multas præclaras vi-ctorias sæpe unius rei ignorantia impediri? Gal-lorum vetus est proverbium. *Que si l'ost seauoit ce que fait l'ost, souuent l'ost deseroit* est, id est, si unus exercitus sciret quid aliter ageret, sæpenumero non passurum, ut sine prælio discedatur. Hoc modo elapsi Protestantes, magnis itineribus in Sueviam contendunt, & in via aliquot civitates oppugnant & deditone capiunt: a Francofurtensibus etiam, Moguntino Archiepiscopo, & Ab-bate Fuldensi pecuniam extorquent. Nec multo post dilabuntur, quum prius in Galliam, & Angliam, legationes decrevisse, & federis socios Principes ac civitates de auxilijs per internuncios appellassent. Landgravius, traditis Saxoni quas habebat copijs, domum revertitur, parum feliciter administrato bello: cuius præcipua causa fuisse putatur, quod non ex unius arbitrio res gereretur, ut vel sic discerent unitatis necessitatem in Ecclesia qui in paucis millibus regendis sine capitis unitate tam cito consumebantur. Is error iam olim Romanum Imperium, funesta illa clade ad Cannas accepta, ferme pessumdedit: ut verum sit. Satis esse in bello rei imperij summam unius mediocri prudentia instructo comitej, quam duos omnibus requisitis dotibus ornatos duces, æquali potestate præditos exercitui præficere. Sic Livius de Fidenatum agens seditione, ait, *tum facile apparuisse quantum aequalis trium Tribunorum potestas Reipublicæ nocuerit, dum inter disceptandum peropportuna elabuntur occasiones, aut consilia hostibus enunciantur. Atque hanc ob causam unum eum Dictator creatus fuit, ut quod à tribus peccatum fuerat, solus emendaret.* Landgravius quidem antequam castra Cæsar ad Jugolstadtium posuisset, cū eius equitatu conflixit, (c) nonnullis desideratis, quod eius factum Saxo adeo moleste ac graviter tulit, ut si quid eiusmodi posthac ipso faceret inconsulto, discessurum professus fuisset. Saxo vero & ipse pulcherrimam occasionem amissit, qui Cæsare undique fere circumvento & incluso, Landgravius opperendum sibi statuerat, qui in tempore non advenit, nolens fortasse alij concedere quod sibi concessum non fuerat. Rursus Landgravius Cæsaris castra ad Jugolstadtium male adhuc munita videns, convocatis bel-

li ducibus & consiliarijs, *Quod si penes me solum inquit, esset administratio sicut tunc erat quando VVirttembergi cum restitui, uniuerso cum exercitu castra Cæsari tam statim sim oppugnaturus.* Sic igitur ingens ille exercitus, in quo aliquando centum peditum, & decem equitum millia vna cum triginta maioribus machinis fuisse dicuntur, sub duobus illis ducibus nulla re perfecta, dilapsus fuit. Itaque Cæsar in castra reuertit, & diem vnum & alterum militi reficiendo dedit. Inde profectus, Bopfingam, Nordlingam, Dingelspulum & alia quædam oppida deditone cepit, nullo quacumque ibat obiecto labore, quam hospicia militibus designandi, & dedititio in gratiam recipiendi.

V. Dum ita ad Daubium castris utrimque col-latis, leuibus prælijs decertatur, & posthabitis hyemis incommodis & tempestatibus pars vtraque rei bene gerendæ capiat occasionem, tandem vero Protestantes discedunt, insequente Cæsare: Ferdinandus Romanorum rex copias suas ex Hungaria, Silesia, Bohemia & Austria euocat (licet non leue à Turca, quem Saxo internuncijs ad tentandum aliquid sollicitabat, ijs regionibus periculum imminere sciret) ad auxilium fratri ferendum, & Saxoniam, proscripto Electore, occupandam. Sed & Mauritius & Augustus Saxoniz Duces, quamuis vterque Protestantium religionis, & ille quidem Landgraviij genere esset. Cæsari militantes, plerasque per Saxoniam civitates in suam fidem adigebant, sicut Elector breui tempore omni sua ditione esset spoliatus: qui editis libellis Mauritium perfidiæ eiga se, patriam & religionem gravissime accusabat, at ille *supremo se magistratui obedientiam debere aiebat: & initio quidem ad rem pacifice componendam, & reducendo in gratiam cum Cæsare rebelles nihil omisisset; verum illi anima incerta certa paci præferentibus, postquam iam lenioribus aliquot prælijs dimicatum sit, & exercitus Saxonia imminere pati non posse, ut à Saxonica demo Ioannis FridERICI provincia diuellatur & in alienas deveniat manus: itaque eam in suam fidem recepisse. In hoc bello non de religione, sed de Imperio decertari: cuius libertatem Cæsar non ipsi modo, sed alijs etiam indulserit.* Post etiam Landgravius ad Mauritium generum profectus, concordiam tractavit, sed Mauritius sine Imperatoris venia nihil agere se posse dicens, in cæpto persistebat.

Et hac quidem astutia Imperator, ut dixi, ad Principum illorum amicitiam dissolvendam usus est. *c Sleid. lib. 18.*

est, dum scilicet Religionis negocium, quod alio-
qui multos alios Principes & ciuitates, quæ con-
ferentiæ permilla libertate domi sese continebant,
federali illi additurum fuerat, posthabere se simula-
uit. Et si enim bonorum Ecclesiasticorum restitu-
tionem imperarat, id tamen vi decretorum Con-
uentus Augustani & Spirensis factum fuit. Mau-
ritio quidem Cæsar bolum huac obrexit, vt non
ad occupandam modo sed etiam tuendam præci-
pi aduersarij sui prouinciam eum accenderet.
Postquam vero Landgrauij ad Mauritium gene-
rum intercessio frustra fuit, Saxoniæ Elector cum
decem peditum & quatuor equitum millibus ad
fines suos profectus, per Thuringiam & Misiam
amissa plerique recuperauit, Lipsia tantum &
Dresda exceptis, quæ præsidio munitæ, oppugna-
tionem sustinuerant. Mauritius belli sumptibus,
quos Ioannes Fridericus è communi federatorum
arario faciebat, de suo ferendis impar, Cæsarem
de auxilijs sollicitauit, qui equitum peditumque
aliquot cohortes ei misit, ductore Alberto Bran-
deburgico. At hic non tam prudens & citè inspe-
ctus, dum epulis, & choreis tempus terit, ab E-
lectore non modo totam fere suam ditionem, vt
diximus, recuperauit, verum etiam Mauritium
suis oppidis exiit, & institutis nouis cum Bohe-
mis consilijs, argentifodinas quoque in potestatem
suam redegit, Hussitarum præcipue ope, qui
per summum prodicionis erga regem suum scelus
Electoris rebus fauebant, adeo vt manus quoque
nonnullas militares auxilio ei mitterent, vt quos
eiusdem periculi coniungebat metus.

DE SMALCALDICIS A CAESARE
VICIS ac profligatis, & Germaniæ ciui-
tatibus in gratiam receptis.

CAPUT XV.

ARGUMENTUM.

- I. Belli istius gloria cui post Deum debentur.
- II. Palatinus Elector & Dux VVirtembergicus Cæsari conciliantur.
- III. Eius potestati multa magna ac valida vrbes sese permittunt.
- IV. Imperator in Saxoniam exercitum ducit.

V. Albim fluium magno animo traicit.

VI. Saxoniæ Ducem vincit & capis.

MVLTI argumentis in hoc bello summa
Dei cuius oculi non super Regum tan-
tum & Principum palatijs, verum etiam pasto-
rum casis & tugurijs vigilant, in conseruando
Christiano contra ipsorum Christianorum scele-
rarum machinationes Imperio, cura & prouidentia
apparuit; sed in eo præsertim, quod magnum &
Catholicum illum Principem non singulariter
tantum toto hoc tam graui durante bello prote-
xit, sed & salutaribus consilijs instruxit. Nam vt
olim Demetrio illi Poliorcetz fortuna ciuitates
captiuas adduxisse & velut in manus tradidisse
dicta est; sic præclaræ illæ victoriæ quas Imperator
consequutus est, quasi cœlitus delapsæ, omnes
ipsius hostes, ne vno quidem excepto, ad pedes
ipsius prostrauerunt: sic vt qui antea nihil quam
de Imperatore vel in triumphum captiuo ducen-
do, vel omnibus exuro armis, è Germania instar
gregarij militis cum baculo & pera profligando
somniauerant quum se, sua omnia vitamque gratiæ
ipsius permittere, & compe dibus victi, quacum-
que ibat victorem sequi coacti fuerint; ciuitates,
quæ portas ei ante occluserant, muros ei lubenter
velut cum triumpho ingredienti aperuerint; &
qui antea per contemptum, Carolum Gandauen-
sem appellabant, Patrem dicere non dubitarint.
Plurimum vero beneuolentiam ei apud omnes
auxit, quod victoria per modeste vteretur, & affa-
bilem se humanum omnibus præberet; quippe
qui frequenter dicere soleret, longe pluris se fa-
cere ciuium beneuolentiam & amorem quam ip-
sam quamcumque ciuitatem: arque illud sibi v-
num propositum haberet, vt lenitate & clementia
pacem publicam armis à se acquisitam, conserua-
ret. Omnes sane à quibus bellum hoc vel litera-
rum monumentis consignatum, vel eius mentio
facta est, omnem eius tam tacito confecti laudem
Cæsaris prudentiæ simul & patientiæ tribuunt;
qui contra vstitatum militiæ morem, dissentientibus
plerisque ducibus, totam hyemem exercitum
sub signis tenuit; & quamuis grauissimis arthri-
dis vrgeretur doloribus, ab eo nusquam discessit,
sed per niues & glaciem, dexterum cruris fascia ob-
ligatam circumferens, omnia boni Imperatoris
munia diligenter ipse obiit, ac tum quando iam
discessurus putabatur, cum copijs quam proxime
ad hostes accessit.

Nn 2

II. ve